

Майнові права дітей та їх охорона

Посібник охоплює питання майнових прав дітей та їх захисту, коментує законодавство у сфері дитинства та містить правові висновки Верховного Суду. Він розрахований на батьків, опікунів, спеціалістів органів опіки, адвокатів та юристів, а також студентів юридичних спеціальностей. Книга надає практичні поради та інформацію щодо прав дітей, їхніх батьків та опікунів, а також аналізує відповідні закони та нормативно-правові акти України, такі як Конституція, Цивільний кодекс, Сімейний кодекс та інші.

ЗМІСТ

ВВЕДЕННЯ.....	3
МАЙНОВІ ПРАВА ДІТЕЙ ТА ЇХ ОХОРОНА	7
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ВЧИНЕННЯ ПРАВОЧИНІВ В ІНТЕРЕСАХ МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	22
ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ	24
ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДИТИНСТВА.....	28
Конвенція про права дитини.....	28
Закон України №2811-ХІІ 21 листопада 1992 року «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»	53
Закон України №2402-ІІІ від 26 квітня 2001 року «Про охорону дитинства»	82
Закон України №2623-ІV від 02 червня 2005 року «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»	133
Закон України №2342-ІV від 13 січня 2005 року «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	148
Закон України №375-VI від 04 вересня 2008 року «Про оздоровлення та відпочинок дітей»	190
Закон України № 4824-ІХ від 25 березня 2026 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку вчинення правочинів в інтересах малолітніх та неповнолітніх осіб.....	224
ПРАВОВІ ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ	230

ВВЕДЕННЯ.

Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) у своєму Статуті, вчиненому в 1945 році, зазначила, що дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті ООН, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності.

Декларація прав дитини, прийнята в 1959 році, визначила, що дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження.

В Загальній декларації прав людини 1948 року проголошено, що діти мають право на особливе піклування і допомогу.

З урахуванням принципів, закладених зазначеними міжнародними правовими документами Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року було прийнято Конвенцію про права дитини (далі – Конвенція), яка набула чинності 02 вересня 1990 року. Україна ратифікувала цей документ 27 лютого 1991 року (постанова Верховної Ради Української РСР №789-XII від 27 лютого 1991 року), і для нашої держави він набув чинності 27 вересня 1991 року.

Відповідно до умов зазначеної Конвенції держави-учасниці зобов'язані задовольняти основні потреби дітей та допомагати їм повністю розкрити свій потенціал. Центральним для цього є визнання того, що кожна дитина має наступні основні фундаментальні права:

- 1) право на життя, виживання та розвиток;
- 2) право на ім'я і набуття громадянства;
- 3) право на захист від насильства, жорстокого поводження чи зневаги;
- 4) право на освіту, яка дозволяє дітям реалізувати свій потенціал;
- 5) право виховуватись своїми батьками або мати стосунки з ними;
- 6) право висловлювати свою думку та бути вислуханим.
- 7) право на свободу совісті та релігії;
- 8) право на свободу асоціацій і свободу мирних зборів.

Принципи та права, закладені в Конвенції, найшли своє вираження в законодавчих та нормативно-правових актах України, до яких відносяться:

- 1) Конституція України, яка в ст.52 проголошує, що:

- діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним;
- будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом;
- утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу;
- держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей;

2) Цивільний кодекс України, який, зокрема, визначає часткову цивільну дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ст.31), неповну цивільну дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ст.32), цивільну відповідальність неповнолітньої особи (ст.33), надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі (ст.35), правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та піклування (ст.71);

3) Сімейний кодекс України, який, зокрема, встановлює загальні підстави виникнення прав та обов'язків дитини (ст.121), визначення походження дитини, батьківства та материнства (ст.ст.122 – 140), особисті немайнові права батьків і дітей (ст.ст.141 – 172), права батьків і дітей на майно (ст.ст.173 – 179), усиновлення (ст.ст.207 – 242), опіку та піклування над дітьми (ст.ст.243 – 251), патронат над дітьми (ст.ст.252 – 256);

4) Закон України №2811-XII 21 листопада 1992 року «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», який встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення;

5) Закон України №2402-III від 26 квітня 2001 року «Про охорону дитинства», який визначає основні принципи, систему заходів та організацію охорони дитинства, права та свободи дитини, відповідальність за порушення законодавства про охорону дитинства та участь України у міжнародному співробітництві з охорони дитинства;

6) Закон України №2342-IV від 13 січня 2005 року «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», який визначає правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа;

7) Закон України №2623-IV від 02 червня 2005 року «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», який визначає, зокрема, систему обліку та реєстрації безпритульних дітей, основні права і обов'язки безпритульних дітей та основні принципи їх соціального захисту;

8) Закон України №375-VI від 04 вересня 2008 року «Про оздоровлення та відпочинок дітей», предметом регулювання якого є визначення основних засад державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у цій сфері, правові, фінансові та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу;

9) укази Президента України: №1163/2011 від 16 грудня 2011 року «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні»; №5 від 12 січня 2018 року «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа»; №721/2019 від 30 вересня 2019 року «Про деякі питання забезпечення прав та законних інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розвитку та підтримки сімейних форм виховання»;

10) постанови Кабінету Міністрів України: №564 від 26 квітня 2002 року «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу»; №565 від 26 квітня 2002 року «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю»; №866 від 24 вересня 2008 року «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», якою затверджено Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини та Типове положення про комісію з питань захисту прав дитини; №905 від 08 жовтня 2008 року «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей»; №268 від 05 квітня 2017 року «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів»; №615 від 26 травня 2021 року «Деякі питання забезпечення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа житлом та

підтримки малих групових будинків», яким затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, підтримку малих групових будинків та забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, Порядок підтримки малих групових будинків та Порядок виплати грошової компенсації за належні для отримання житлові приміщення для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа; №551 від 14 травня 2024 року (в редакції постанови №66 від 21 січня 2025 року) «Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, які депортовані або примусово переміщені, або перебували під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, або осіб з числа дітей»; №658 від 04 червня 2025 року «Про затвердження Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми»; №1513 від 19 листопада 2025 року «Про затвердження Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми»;

11) спільний наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України №34/166/131/88 від 26 травня 1999 року «Про затвердження Правил опіки та піклування»;

12) наказ Міністерства соціальної політики України №518 від 16 вересня 2021 року «Про затвердження примірних положень про службу у справах дітей», яким затверджено примірне положення про службу у справах дітей міської, районної у місті ради та примірне положення про службу у справах дітей сільської, селищної ради.

Перейти на сайт →